

## КУЛЬТУРА І ДИСКУРС

**Білоус А.А.**

канд. філос. наук, доцент кафедри англійської філології факультету романської філології і перекладу  
ДВНЗ «Київський національний лінгвістичний університет», м. Київ

У кожній культурі існують правила комунікативної взаємодії, які зумовлюють бажану та небажану поведінку у суспільстві. Тому вчителю англійської мови необхідно знати, наскільки функції мовлення, однакові для різних культурних груп, відрізняються у своїх культурологічних виявленнях, а також який відбиток культура та суспільство залишають у мові як засобі спілкування.

Термін «дискурс» означає форму використання мови, яка відображає те, що використовує мова, як, чому й коли. Дискурс включає три аспекти: 1) лінгвістичний аспект, тобто власне використання мови, 2) когнітивний аспект передачі знань, інформації, 3) інтерактивний аспект взаємодії суб'єктів в мовній діяльності в соціальних ситуаціях. Ці три аспекти взаємопов'язані та повинні братися до уваги на заняттях з практики усного та писемного мовлення. З точки зору соціокультурного підходу, необхідно знати, ким є суб'єкти комунікації, до якої культурної, етнічної групи вони належать і як впливають культурні норми та цінності на реалізацію всіх вище перерахованих компонентів дискурсу. [1, с. 239-285]

Мовна особистість або медіатор культур повинен мати таку рису, як динамічність, що допомагатиме постійно модифікувати свої уявлення про культуру країни, мова якої вивчається з метою приведення своєї мовленнєвої поведінки до відповідної між культурної норми.

Шляхи спілкування між різними культурами розглядаються як маніфестація потаємних правил та цінностей. Тому в дослідженні дискурсу в міжкультурному середовищі необхідно визначити максими, основні принципи, якими керуються представники тієї чи іншої культури при спілкуванні. Наприклад, українські учасники дискурсу допускають грубі помилки при розмові з американцями, коли на питання, як справи, розповідають в подробицях своє життя, труднощі, життя своїх родичів, дітей. Щоб запобігти даним труднощам та непорозумінням при розмові з представниками іншої культури, М. Клайн виявив універсальні комунікативні максими, які в змозі регулювати міжкультурне спілкування, а саме:

- Кількість (потрібно формулювати своє мовлення у такий спосіб, наскільки це необхідно для цілей дискурсу в рамках даної культури.)

- Якість (учасники дискурсу повинні нести повну відповідальність за своє мовлення в рамках міжкультурного спілкування.)

- Манера мовлення (дотримування у процесі мовлення соціальних норм поведінки даної культури (соціальна дистанція, кінесика, фонація тощо), дотримуватися інших культурних цінностей (повага до особистості). [2, с.18]

Протиставлення «Я»- культури «Ми»- культурі чітко відображається у спілкуванні українців з американцями. Українці хибно розуміють проявлення американської культури в мовленні, тобто коли американці весь час використовують займенник «Я», це вважається виявленням пихатості та зарозумілості, в той час, коли українці здаються надзвичайно скромними для американців. Наприклад, при проходженні інтерв'ю на роботу, американець неодмінно розповідатиме про свої успіхи на минулій роботі, говорячи «Я зробив...», в той час, коли українець скаже «На моїй минулій роботі було зроблено...». Дж. Сірль представив основні мовленнєві акти, які покликані формалізувати аспекти дискурсу в міжкультурній комунікації, а саме:

- Репрезентанти (висловлення, що описують стан речей)
- Директиви (висловлення, що закликають до дії: команди, прохання, накази.)
- Комісиви (висловлення, що зобов'язують мовця до дії : клятви, обіцянки, тощо.)
- Експресиви (висловлення, що виражають психологічний стан людини: вдячність, вибачення, співчуття.)
- Декларативи (висловлення, що призводять до зміни подій: присвоєння імен, звань, об'явлення війни, тощо.) [3, с.84-85]

Такі мовленнєві акти відіграють особливу роль при спілкуванні з представниками американської культури. Адже це допомагає внести баланс між двома культурами під час мовної комунікації. Тому їх розгляд є надзвичайно важливим на заняттях з практики усного та писемного мовлення.

Вважається, що цінності свободи особистості яскраво виражені в мові американців, в якій завжди присутня ввічливість. Виражаючи прохання, американці завжди за адресатом залишають право вибору (напр.. You might consider doing this. I wonder if you could... I only want to know if you could...) В той час, коли українці з присутньою в їх культурі дистанцією влади та прямолінійністю не розділяють подібні підходи до ввічливості. Вони вважають, що перенос прагматичних соціокультурних норм мови на іноземну мову призводить до зривів спілкування й до формування негативних стереотипів про мовця.

У цьому плані, услід за Г.В. Єлизаровою [3, с.90-92], зазначимо ознаки, що порушують, ламають мовну комунікацію. Такими є: пропуски чи опускання інформації (українці палять в місцях, де паління в Америці заборонено, адже американська форма заборони куріння не входить в українські фрейми, які набагато категоричніші), модальні дієслова (українці використовують їх весь час, переносячи фрейми зі своєї культури), моральні судження (українці представляють та інтерпретують події з точки зору свої очікувань, використовуючи оціночні прикметники, в той час, коли американці представляють факти). Цікавими є також параметри дискурсу, щодо того, коли можна вступати в розмову і як, як сигналізувати своє бажання говорити являється культурно-обумовленим. [3, с.90-92] Окрім того, слід враховувати, що в англійському дискурсі пауза одного учасника характеризує можливість іншого учасника вступати в розмову, учасник розмови ні в якому разі не перебиває іншого та ввічливо ставиться до різних точок зору. Для американців розмова повинна пройти гладко та невимушено. Часто американцям незрозумілим є той факт, що українці не використовують small talk (маленькі розмови з абсолютно незнайомими людьми про погоду, життя, тощо. Наприклад, американці використовують small talk в магазині з продавцем, тощо.) Прикладом фреймів являються теми, які можна чи не прийнято обговорювати. Для американців не прийнято обговорювати здоров'я індивідуума, зарплату, релігію, секс, політику. В той час, коли на Україні люди відкрито обговорюють дані теми, діляться один з одним проблемами здоров'я, тощо.

Ми вважаємо, що дані ознаки не слід оминати при викладанні англійської мови в соціокультурному аспекті. Адже в дискурсі культура визначає фрейми, що розшифровують повідомлення, які криються під лінгвістичним аспектом. На заняттях з практики усного та писемного мовлення необхідно не лише обговорювати принципи дискурсу англійської мови, але й спів ставляти їх з принципами дискурсу в Україні, щоб мати змогу контролювати інтерференцію цих принципів в процесі міжкультурного спілкування.

### Список літератури:

1. Brown H. Douglas. Principles of Language Learning and Teaching. Prentice Hall Regents. 1987. p. 285.
2. Nakuta, Kenji. Cognitive Development of Bilingual Children. 1986. Los Angeles: University of California, Center for Language Education and Research. ERIC Document Reproduction Service No. ED 260.
3. Єлизарова Г.В. Культура в обучении иностранным языкам. – СПб: КАРО, 2005 – 352.